

В Україні запровадження ринку сільськогосподарських земель гальмується перманентним мораторієм. У період мораторію потрібно зосередити всі зусилля на формуванні законодавчої бази ринку та адаптації суспільства, особливо сільського населення, до ринкових умов господарювання. Подальше продовження мораторію на ринковий обіг земель працює не на користь селян, проти виходу сільського господарства з кризового стану. Тому прискорення формування нормативно-правової бази, створення відповідної інфраструктури, яка забезпечуватиме функціонування ринку земель, завдання державної ваги.

Запровадження ринку земель створить умови для їх руху до ефективного господаря, удосконалення економічного механізму господарювання, сприятиме підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва.

ПРОБЛЕМАТИКА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Калетнік Г.М., д.е.н., в.о. ректора
Вінницького національного аграрного університету*

Трансформаційні процеси в економіці України проходять спонтанно і важко. Як результат, виникають конфлікти між застарілими теоріями і новою реальністю. Вітчизняна наука не може сьогодні запропонувати всеохоплюючої теорії синтезу протирічних парадигм, яка б охоплювала нове бачення злиття економіки і політики. Принциповість теоретичних питань стає очевидною при їх проектуванні на практику господарської діяльності. Рівень полеміки свідчить про відсутність якісно нового методологічного інструментарію для аналізу економіки перехідного стану, незавершеність процесу формування науково-прагматичної і загальноусвідомленої трансформаційної парадигми сучасного національного розвитку, яка б органічно суміщалась з ринковою ідеологією, відповідала інтересам товаровиробників і консолідувала всі версти суспільства.

В той же час існує припущення про існування альтернативних підходів при дослідженні нових явищ в економіці. Вони альтернативні від постсоціалістичних і їх трансформаційні ознаки окреслюють нові вектори розвитку. Звідси випливає, що альтернативні погляди і вектори економічного розвитку мають вирішальний вплив і зміст в такому важливому напрямку трансформацій як аграрна економіка.

Стосовно аграрного виробництва як підсистеми регіональної економіки зауважимо, що коли можливості адаптації до нових умов, ще достатньо не визначені, то дана система прагне зберегти свої властивості і природу процесів, що відбуваються, шляхом самоорганізації.

Для аграрної економіки регіонального рівня можна виділити декілька типів процесу самоорганізації: перший – це самозародження регіонального виробництва продукції і послуг, тобто виникнення деякої сукупності цілісних об'єктів певного рівня і форм власності як нової цілісної системи економічною відтворена; другий – підтримка і стійкість функціонування певного вже досягнутого рівня організації при змінних умовах внутрішніх і зовнішніх факторах розвитку; третій - еволюція механізмів самовдосконалення і нового розвитку аграрного виробництва, мається на увазі тенденції інформаційного, просторового, транскореденного розвитку та міжрегіональної інтеграції. Практика підтверджує, що в останні роки спостерігається зміцнення ваги регіональних економічних об'єднань, асоціацій, інтегрованих структур, орієнтованих насамперед на виробництво товарів народного споживання. Збільшення доходів в попередні роки сприяло підвищенню його платоспроможного попиту та зростанню підприємств, орієнтованих на споживчий ринок, у першу чергу – харчової і легкої промисловості та торгівлі. Специфіка цих галузей полягає у досить чіткій прив'язці до інфраструктури окремих регіонів, тому на регіональному рівні сформувався власні моделі виживання і розвитку, які базуються на використанні місцевого ресурсного потенціалу, що є також проявом певного рівня самоорганізації. Сукупна дія усіх напрямів і факторів самоорганізації в регіонах на практиці призводить до їх самоізоляції і формування двовекторної моделі розвитку: - самозабезпечення потреб і експорт залишкової продукції. В той же час виникає проблема формування спільного національного ринку продовольчих товарів, вирішення якої зменшило б імпорт аналогічних продуктів. Як свідчать дані Академії наук України щільність взаємовигідних зв'язків між регіонами обласного рівня сьогодні є мінімальною і, за винятком Дніпропетровської і Луганської областей, становить 15-20%. На Львівщині цей показник складає лише 8,3%, Полтавщині - 11%, Вінниччині - 10%, Закарпатті - 6,2%, Рівенщині - 1,2%. Тобто вся економіка України, включаючи її аграрний сектор повернута в бік зовнішніх екзогенних зв'язків. Ознакою несформованості українського товарного ринку є швидке падіння міжрегіонального обміну продукцією порівняно з падінням

обсягів виробництва. Так, частка міжрегіонального обороту стосовно ВВП у 1990 р. становила 29%, у 1995 р. - 20,6%, 2000 р 17%, на сьогоднішній день – орієнтовано 15%.

Даний показник є значно меншим частки міждержавного товарообігу між країнами ЕС. Зокрема, в ЕС частка міждержавного товарообігу між країнами – членами в 2005 р досягла 62% експорту та 61% імпорту.

Негативні тенденції прослідковуються і в аграрному секторі Вінницької області. Так, частка сільського господарства у загальному обсязі валової доданої вартості зменшилась від 34,4% у 2001 р - до 18,6% - у 2008 р.; частка продукції сільського господарства у загальному випуску зменшилась від 33,3% - у 2001 р. до 20% - у 2008 році; частка найманих працівників сільського господарства зменшилась від 34,1% у 2001 р - до 14,9% - у 2008 році.

Не можна також вважати нормальним той факт, що через аграрне спрямування Подільський економічний район, що включає в себе Вінницьку, Хмельницьку і Тернопільську області займає за рівнем доданої вартості останнє місце серед економічних районів України. Частка Поділля у загальнодержавній валовій доданій вартості визначається в межах 6%, а частка в прибутках – не перевищує 2%. Звичайно такий стан не відповідає потенціалу аграрної економіки, він тільки свідчить про її глибоку розбалансованість. Як розуміти, що вага інфраструктури АПК у загальній структурі складала лише 10%, як це є сьогодні. Тому трансформаційні зрушення на наш погляд, в аграрно-промисловому комплексі мають бути спрямовані на вирішення двох першочергових завдань: по-перше, встановлення таких пропорцій, які б відповідали вимогам двох основних сфер: сільського господарства і переробної промисловості; по-друге, забезпечення спрямованості розвитку виробничої інфраструктури на одержання високих кінцевих результатів.

В даному випадку ми можемо стверджувати, що трансформаційні ознаки розвитку аграрної економіки носять еволюційний характер і будуть здійснюватись в довгостроковий період.

В той же час багато чого можна зробити на місцях. Нагальним завданням місцевої аграрної економіки є створення в районах області горизонтальних сільськогосподарських кооперативів, які б могли формувати великі партії (лоти) однорідної продукції і таким чином посилити свій вплив на цінову політику.

Посилення інфраструктурної складової в системі АПК вбачається в поліпшенні інформаційного забезпечення, маркетингових досліджень ринків, надання консалтингових послуг. Товаровиробники через недостатню інформованість часто продають свою продукцію на пряму переробникам чи посередникам, втрачаючи при цьому в прибутках.

Слід, на наш погляд, суттєво активізувати роботу товарної біржі. Сільгосп підприємства через високі незастраховані ризики просто бояться виходити на біржову торгівлю.

Реальне реформування аграрного сектору економіки неможливе без активної участі в цьому процесі держави, як це робиться в країнах Євросоюзу. Усі це усвідомлюють, але реальних кроків в цьому напрямку робиться ще мало.

В цьому плані слухним були б наступні пропозиції:

- визначення суспільством і державою нових форм просторової організації аграрної економіки, таких як: кластерні утворення регіонального і міжрегіонального типу, зони пріоритетного розвитку, корпорації по продукту, холдінги та інших, які формуються сьогодні та засадах самоорганізації, але не мають ні державної підтримки, ні нормативно-правового забезпечення.

- формування державної економічної політики стосовно аграрних регіонів не на основі середньостатистичних даних по країні, а на пропозиціях «знизу», від аграрного сектору АПК;

- визначення пріоритетними створення довершених інтегрованих структур в АПК з кінцевим виходом на готову до реалізації продукцію.

- удосконалення механізмів лізингових операцій, усунення цінового диспаритету, дотацій, кредитів сільгоспвиробникам як пріоритетній галузі народного господарства.

- відновлення урядом фінансування великих міжобласних програм розвитку як «Поділля», «Полісся», які характеризуються здебільшого однорідною економічною територією і мають аграрний напрямок.

- нормативно-правове обґрунтування умов, правил і процедур транскордонного міжрегіонального співробітництва. Ця реальність існує, вона швидко розвивається і здійснюється сьогодні здебільшого на умовах наших закордонних партнерів.

Слід ініціювати прийняття Закону «Про адміністративний регіон (область)», в якому виписати основні функції і повноваження регіональних органів влади по регулюванню і управлінню процесів відтворення АПК, оскільки виробничі цикли в цій галузі економіки здебільшого носять замкнений характер, і відносяться до компетенції регіональних органів влади

Зазначені міркування щодо трансформації в аграрній сфері, звичайно, носять фрагментарний характер. Вони не враховують усієї сукупності шляхів вирішення цієї важливої проблеми, а слугують радше всього запрошенням до дискусії на задану тематику.

РЕЗУЛЬТАТИ РЕФОРМУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Ігнатов С. Н., к.е.н., Заслужений економіст України,
начальник Головного управління статистики у Вінницькій області*

Для виявлення резервів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва постійно здійснюється оцінка явищ, що відбуваються в цій галузі. Конкретні показники, що відображають вплив факторів на процес виробництва, дають змогу провести комплексний аналіз і зробити висновки щодо напрямів та резервів підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Для визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно насамперед одержаний результат (ефект) порівняти з виробничими витратами або ресурсами, що його створили. У процесі сільськогосподарського виробництва аналізуються використання сільськогосподарських угідь, засобів виробництва, робочої сили, а також виробничі витрати для їх функціонування.

Організаційні та економічні перетворення аграрному виробництві розпочались з моменту прийняття Верховною Радою України постанови «Про земельну реформу» від 18.01.1990р. Аграрна реформа в державі, як відомо, породжена об'єктивною необхідністю створення умов для переходу агропромислового виробництва до ринкової економіки. Проте, через низку об'єктивних і суб'єктивних причин вони не дали очікуваного результату, сільське господарство перетворилось у збиткову галузь.